

València no s'acaba ací

UNA MIRADA AL TERRITORI DES DEL SUD METROPOLITÀ

JOVENTUT

SERÀ

Un projecte de Pau Mendoza Muñoz

Índex

Descripció del projecte	Pg. 4
El territori de l'Horta	Pg. 5
Abans tot açò eren camps	Pg. 6
Una ferida oberta	Pg. 7
Més enllà del riu	Pg. 8
Procés de mediació	Pg. 9
Producció cartogràfica	Pg. 12
Aprenentatges	Pg. 17
Bibliografia	Pg. 19

Descripció del projecte

València no s'acaba ací és una aproximació als límits físics i simbòlics de la ciutat i la seua articulació amb el districte de Pobles del Sud i la comarca de l'Horta Sud, que des de fa dècades està marcada per la construcció del Nou Il·lit del Túria.

El projecte proposa una mirada alternativa al sud metropolità i la seua relació amb València, posant el focus en allò que queda «enfora» i aprofundint en el relat propi d'aquests llocs.

Mitjançant un procés de recerca i mediació cultural amb agents que viuen, treballen i defensen el territori de l'Horta, i amb la cartografia com a eina d'experimentació, el projecte busca visibilitzar la realitat dels barris i municipis que es troben més enllà de la V-30 així com l'impacte que ha suposat aquesta infraestructura.

Amb les ferramentes pròpies de l'arquitectura com a eines d'anàlisi i d'experimentació, es du a terme una producció cartogràfica que pretén generar una mirada crítica i reflexiva del territori.

València no s'acaba ací és un projecte de Pau Mendoza Muñoz per a les Residències artístiques i culturals per a joves 2023-2024 de l'Ajuntament de València, amb la col·laboració de la iniciativa Serà Horta Sud 2030*.

**Serà Horta Sud 2030 ha comptat amb el finançament de la Conselleria de Participació, Transparència, Cooperació i Qualitat Democràtica en la convocatòria de subvencions per al finançament d'actuacions d'implementació i promoció dels Objectius de Desenvolupament Sostenible de l'Agenda 2030, destinades a entitats sense ànim de lucre, i de la Mancomunitat Intermunicipal de l'Horta Sud.*

El territori de l'Horta

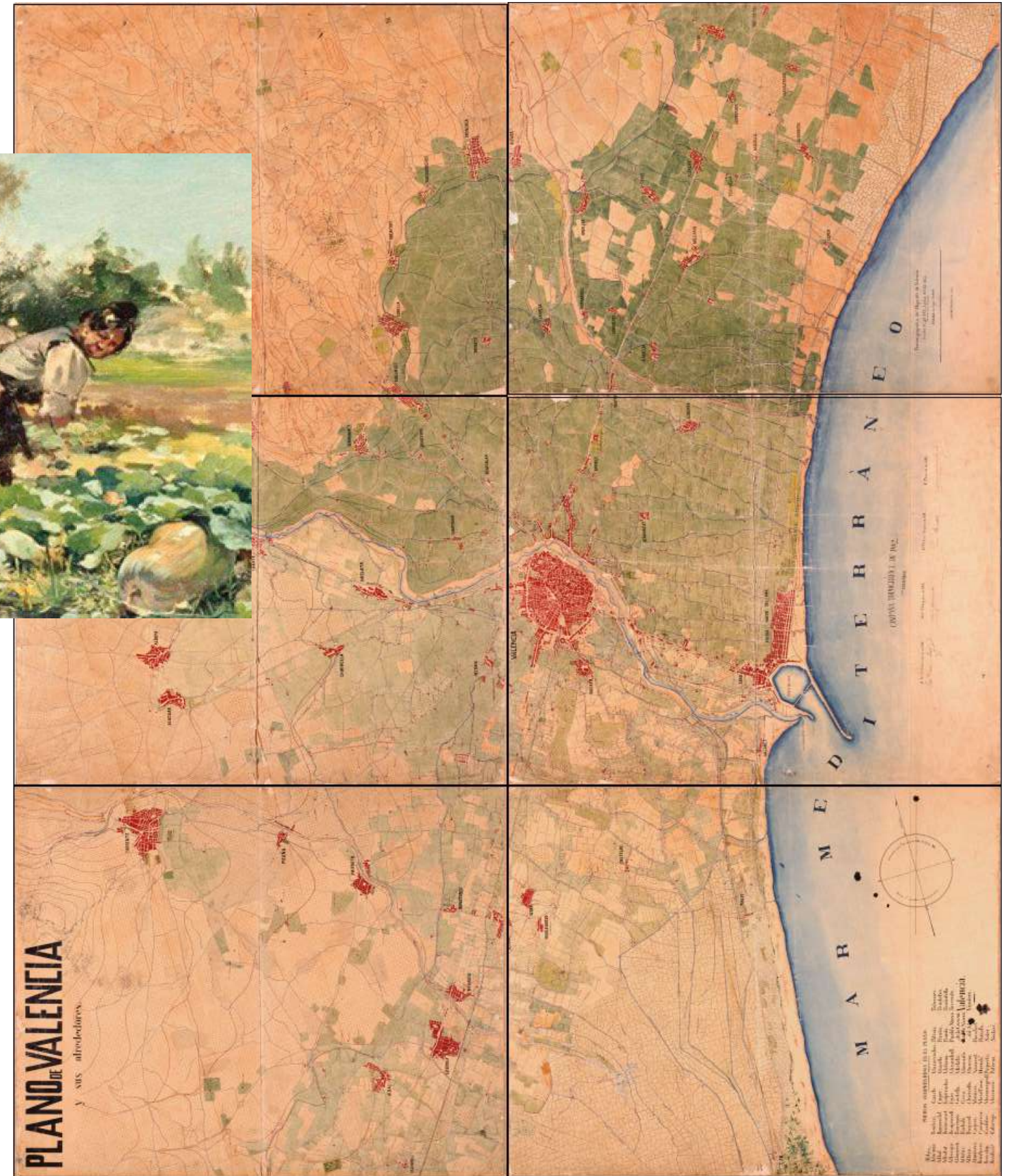
La ciutat de València ha comptat històricament amb una relació molt estreta amb el seu territori, format pel bast i fèrtil paisatge de l'Horta i la constel·lació de nuclis urbans que orbiten al voltant de la capital. Tot aquest entramat conforma l'Àrea metropolitana de València, un ric i divers conjunt d'interrelacions socials, econòmiques i culturals que succeeixen en el marc geogràfic i cultural de l'Horta de València.

El sistema agrícola i cultural de l'Horta, format per un teixit de cultius i sequies que data del període islàmic, ha tingut un gran impacte en el creixement i construcció de la ciutat. L'Horta de València, on es dona una activitat agrícola fecunda i diversa alimentada per les aigües del riu Túria i una extensa xarxa de regadiu, genera un paisatge únic i canviant al llarg de tot l'any que s'estén allà on s'acaba la ciutat i articula el paisatge i el caràcter del territori.

Vinculat a l'Horta, existeix una àmplia varietat d'elements patrimonials que abasten des del sistema parcel·lari i de regadiu àrab, a les construccions tradicionals vinculades a l'agricultura, com són les alqueries i barraques. A més, d'aquest territori neix un ric patrimoni immaterial que ha influenciat àmpliament les expressions artístiques i culturals pròpies i la construcció identitària i folklòrica de la regió. Tot açò, emmarcat en un fort arrelament a una producció agroalimentària amb segles de tradició i una rica cultura gastronòmica. Perquè, al cap i a la fi, l'Horta és un espai agrícola periurbà amb unes formes de fer i de viure vinculades al treball de la terra i es manté en tant que hi ha persones que es dediquen a cultivar-la.

Joaquín Sorolla, Valencianas en la huerta (1880-1884)

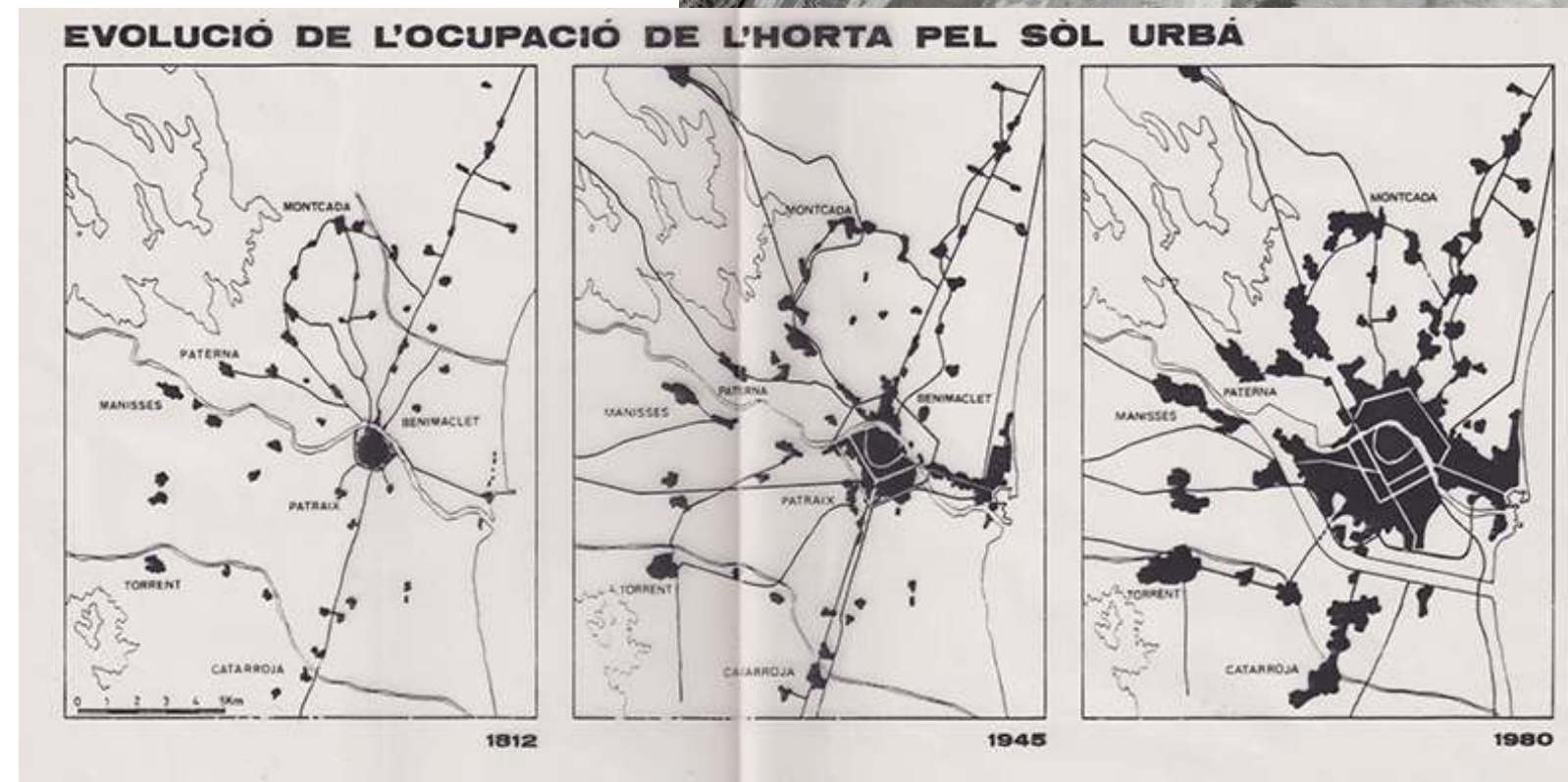
Cartografia històrica de València (1883)
Font: Institut Cartogràfic Valencià

Abans tot açò eren camps

El creixement propi d'una ciutat com València i de la seua àrea metropolitana, sobretot en la segona meitat del segle XX, i una pèrdua progressiva de la superfície de conreu i el treball agrícola, han portat a aquest paratge únic a una situació compromesa. El desenvolupament urbà de València i de les infraestructures metropolitanes ha propiciat l'alteració del territori que, actualment, conviu amb les dinàmiques i externalitats de la metròpolis. Açò ha generat una forta degradació del sistema de cultiu que, junt amb les dinàmiques de consum globalitzades, porten una desconnexió material i simbòlica de la ciutadania amb l'Horta i la seua tradició agroalimentària.

Per entendre l'actual situació del territori, cal remuntar-se al 14 d'octubre de 1957, quan es produeix una fita que marcaria fins als nostres dies l'esdevenir de la ciutat i del seu sud. El riu Túria es desborda amb una de les riudes més destructives dels últims segles, generant importants pèrdues materials i humanes. Davant les eventuais avingudes del riu, el règim franquista imposaria una solució pròpia de la ideologia tecnocràtica del moment: el Plan Sur. La construcció d'aquesta infraestructura de 12 km de longitud i 200 m d'ample, que va implicar l'expropiació de nombroses hectàrees de terres i la demolició d'una gran quantitat d'edificis, condemnaria a València a perdre el seu riu, així com a una fragmentació substancial del territori, que perdura fins al dia d'avui.

Construcció del Plan Sur (dècada 1960s)
Font: AVV Castellar-L'Oliveral

Ocupació de sòl agrícola
Font: Arxiu personal de Carles Dolç via 'A
hores d'ara'

Una ferida oberta

Aquest gran projecte d'enginyeria, sense precedents a l'Estat espanyol, generaria un nou límit artificial que separaria la ciutat dels Pobles del Sud i la comarca de l'Horta Sud. El Túria passaria a comptar amb un nou traçat artificial per a arribar a la mar que, a banda de fragmentar el territori, afavoriria la planificació de grans infraestructures i dotacions vinculades a aquesta canalització i l'entramat viari que l'acompanya, així com un desenvolupament industrial intensiu als municipis del sud.

L'elecció de l'Alternativa Sud per al desviament del riu Túria va permetre, gràcies a la lluita veïnal, la reconversió de l'antic llit en un nou jardí urbà per a la ciutat i la concentració d'infraestructures i indústria en el sud de l'àrea metropolitana, evitant així que proliferaren en llocs com l'Horta Nord. No obstant això, el Plan Sur suposaria un profund canvi en la realitat del sud metropolità i alteraria la dinàmica territorial i les formes de viure que l'acompanyaven, generant una ferida física i simbòlica l'impacte de la qual continua latent fins als nostres dies.

El nou llit del Túria en el sud de València
Font: Google Maps

“Ens trencaren la vida per la meitat.” (Desa)

Alba Herrero i Anaïs Florin. Ara vindran les màquines
(València, 2018)

La V-30 al seu pas per Castellar-L'Oliveral
Autora: Isabel Meca

Més enllà del riu

El projecte s’ha estructurat mitjançant una sèrie de dinàmiques destinades a generar espais de trobada i diàleg entre agents del teixit social del territori i la ciutadania, amb la intenció d’apropar la complexa i diversa realitat del Sud metropolità de València i posar al centre els sabers propis del lloc, narrat des de la pluralitat de les veus del seu teixit social.

Les tres activitats fetes han permés abordar de forma col·lectiva diferents temàtiques que construeixen la realitat material i simbòlica d’aquest territori: la relació amb la ciutat, la memòria i la cultura.

S’han programat tres dinàmiques obertes al públic, en diferents localitzacions dels Pobles del Sud, L’Horta Sud i la ciutat de València, en les quals s’han abordat aquestes temàtiques amb la col·laboració d’agents del territori vinculats de formes diverses a l’Horta de València i el Sud metropolità.

Aquestes dinàmiques han permés un apropament de les persones interessades als barris i municipis del sud, de la mà dels agents experts que han acompanyat cadascuna de les activitats, aportant el seu coneixement i experiències sobre el territori.

Les persones, col·lectius i iniciatives que han format part de **València no s’acaba ací** són: Alba Herrero, Algrà, Anaïs Florin, Artefactes, AVV de Castellar-L’Oliveral, Col·lectiu Soterranya, El Menú de la Ciutat Rural, Metr00, Neus Carceller, Patricia Ferragud, Per l’Horta i Serà Horta Sud 2030.

València no s’acaba ací

UNA MIRADA AL TERRITORI DES DEL SUD METROPOLITÀ

ABRIL 2024

UNA MIRADA AL TERRITORI DES DEL SUD METROPOLITÀ

04.2024

Ciutat i territori

13.04

PASSEIG PER L’HORTA SUD AMB ARTEFACTES, PER L’HORTA, COL·LECTIU SOTERRANYA I SERÀ HORTA SUD 2030

Memòria i territori

27.04

PASSEIG PER CASTELLAR-L’OLIVERAL AMB ALBA HERRERO (ARA VINDRAN LES MÀQUINES) I L’ASSOCIACIÓ DE VEÏNES I VEÏNS

Cultura i territori

11.05

UNA CONVERSA SOBRE LA CULTURA COM A FERRAMENTA D’ARRELAMENT I TRANSFORMACIÓ DE L’HORTA

UN PROJECTE DE PAU MENDOZA MUÑOZ PER A LES RESIDÈNCIES ARTÍSTIQUES I CULTURALS PER A JOVES 2023 — 2024 DE L’AJUNTAMENT DE VALÈNCIA AMB LA COL·LABORACIÓ DE SERÀ HORTA SUD 2030

Procés de mediació

Ciutat i territori

Dissabte 13 d'abril

PASSEJADA PER VALÈNCIA SUD I L'HORTA SUD AMB PAU PARDO I VICENT ORTS (ARTEFACTES), VÍCTOR NAVARRETE I TONI VELARDE (COL·LECTIU SOTERRANYA I SERÀ HORTA SUD 2030) I CONXA MEDINA (PER L'HORTA)

10H30 RECORREGUT PER L'ENTORN DE VALÈNCIA SUD I EL NOU LLIT DEL TÚRIA

12H00 RECORREGUT PER PICANYA, EL BARRANC DEL POLLO I L'HORT DEL PLA

Estació de València Sud, Faitanar. Font: Google Maps

València no s'acaba ací

IMATGES DE CARLES LLOP, ISABEL LOZANO I MELANIE CORREA

Procés de mediació

Memòria i territori

Dissabte 27 d'abril

PASSEJADA PER CASTELLAR-L'OLIVERAL AMB ALBA HERRERO I ANAÏS FLORIN (ARA VINDRAN LES MÀQUINES) I EMPAR PUCHADES (AVV CASTELLAR-L'OLIVERAL)

10H30 RECORREGUT PER CASTELLAR-L'OLIVERAL I EL NOU LLIT DEL TÚRIA

12H00 PARADA A L'ALQUERIA EL BROSQUIL

12H30 RECORREGUT PER L'HORTA, LA MARJAL I EL TREMOLAR

Castellar-L'Oliveral. Font: Google Maps

IMATGES D'ISABEL MECA

Procés de mediació

Cultura i territori

Dissabte 11 de maig

JORNADA SOBRE LA CULTURA COM A FERRAMENTA
D'ARRELAMENT I TRANSFORMACIÓ DE L'HORTA

11H00 PRESENTACIÓ RESIDÈNCIES ARTÍSTIQUES

Mesón de Morella

12H00 CONVERSA AMB ALGRÀ, EL MENÚ DE LA CIUTAT
RURAL, METRO0, NEUS CARCELLER I PATRICIA
FERRAGUD

La Mandràgora

14H00 DINAR A LA MANDRÀGORA

Barri del Carme. Font: Google Maps

Producció cartogràfica

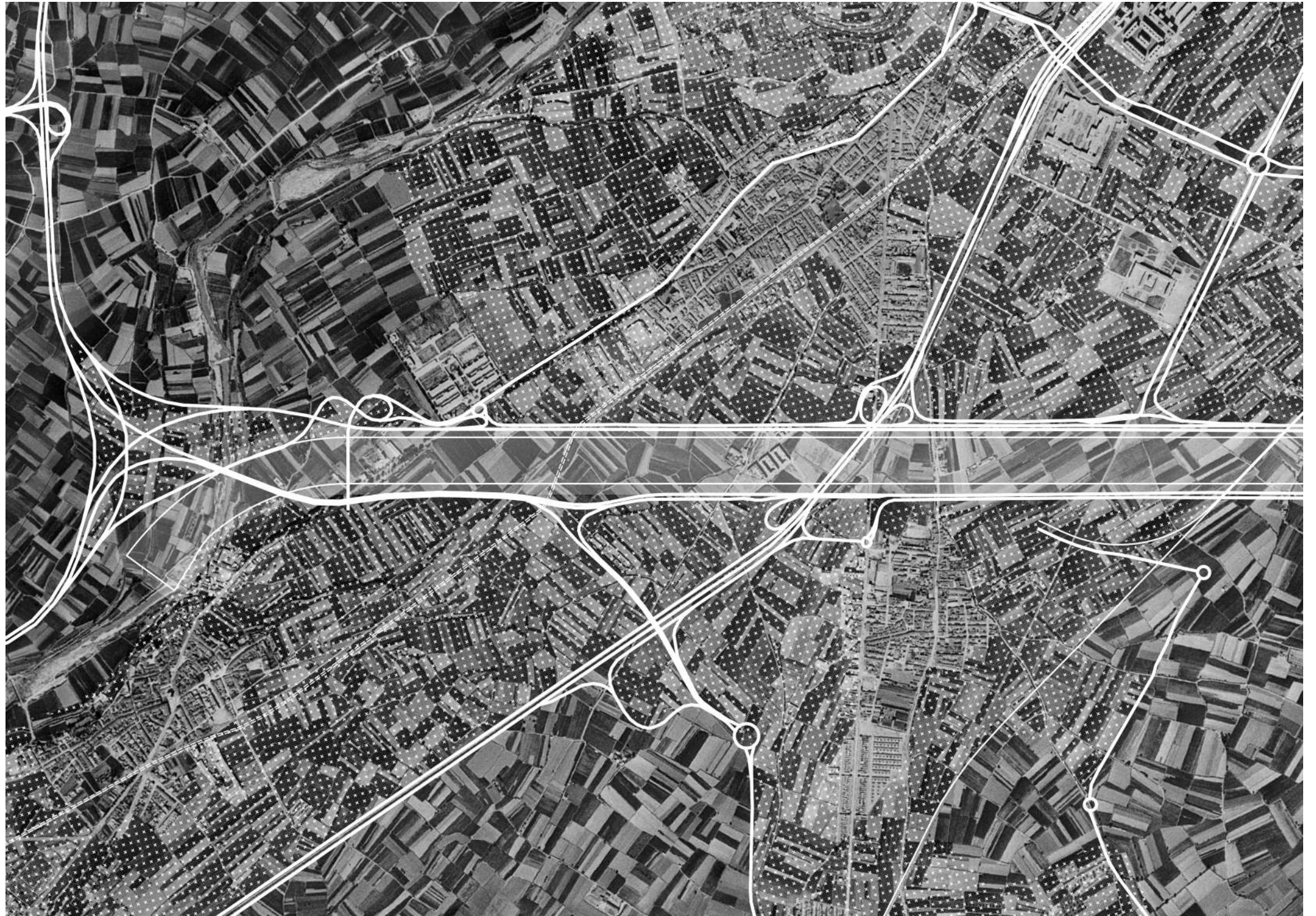
La peça expositiva realitzada durant el marc de les Residències Artístiques ha consistit en una peça cartogràfica composta per una base fotogràfica d'una ortofoto històrica realitzada el 1956 (Font: Institut Cartogràfic Valencià), un any just abans de la riuada que impulsaria la construcció del Plan Sur, i una base cartogràfica d'elaboració pròpia que conté les infraestructures metropolitanes vinculades al Nou Iltit del Túria i la superfície urbana en sòl d'Horta derivada del creixement de la ciutat en els últims 70 anys.

Aquesta peça pretén evidenciar d'una forma clara l'afecció del desenvolupament urbà en el territori de l'Horta de València i l'impacte que tenen les grans infraestructures en la fragmentació d'aquest.

La peça cartogràfica, junt amb un recull fotogràfic del procés de mediació, van estar exposades al Mesón de Morella del 9 al 13 de maig dins de l'exposició de les Residències Artístiques i Culturals per a Joves de l'Ajuntament de València 2023-2024.

Producció cartogràfica

Quadrant 1/4

Producció cartogràfica

Quadrant 2/4

Producció cartogràfica

Quadrant 3/4

Producció cartogràfica

Quadrant 4/4

Aprenentatges

València no s'acaba ací ha permés dur a terme un procés compartit d'aproximació al territori des de diferents disciplines i ferramentes, amb la intenció de subvertir i ampliar la mirada i el relat sobre el Sud metropolità de València.

Posant al centre els sabers i experiències dels agents del territori, i recurrent i coneixent l'Horta Sud i els Pobles del Sud de la seua mà, aquest projecte ha permés recollir i formular una sèrie d'aprenentatges i reflexions sobre la complexa realitat del territori.

En les rutes i converses de les diferents dinàmiques del procés, s'han abordat alguns reptes del territori, com el deteriorament del teixit agrícola i la pèrdua de superfície productiva a causa de les agressions urbanístiques i les externalitats negatives de la ciutat, així com la pèrdua del treball del camp donada la precarització del sector, la pressió immobiliària i les dinàmiques de comerç i consum globalitzades.

El deute històric que va suposar la construcció del Nou Llit del Túria i l'efecte que aquest té en la relació i configuració del mateix territori també ha estat un tema central. En les visites de camp i amb el treball cartogràfic s'ha pogut comprovar la mancança d'integració i permeabilitat de les infraestructures i com aquestes fragmenten el territori i dificulten les seues interrelacions històriques, socials, funcionals i ecosistèmiques.

Durant el procés s'ha abordat com la falta de fluïdesa en la relació horta-ciutat, de vegades violenta, també té una traducció en la desconnexió física i simbòlica de la ciutadania amb el mitjà que històricament ha proveït el menjar. Aquest allunyament abasta qüestions com el patrimoni immaterial de l'Horta i les seues formes de fer i viure vinculades a la tradició agroalimentària, la memòria col·lectiva, les lluites de les seues comunitats i el valor de la producció i el comerç de proximitat.

La separació de la vida cultural del territori del vessant productiu i l'amenaça de la cultura com a un vector de gentrificació han estat presents també al procés com una reflexió necessària per a dur a terme una pràctica cultural coherent i arrelada al territori.

Aprenentatges

No obstant això, i malgrat els reptes als quals s'enfronta el Sud metropolità de València, aquest projecte ha servit, sobretot, per a ficar el focus en la riquesa del territori de l'Horta i dels seus valors històrics, culturals, ambientals, paisatgístics i socials.

València no s'acaba ací ha volgut generar un espai compartit de reflexió per a reconèixer un territori amb una complexa i rica realitat paisatgística, urbana i social i per a generar col·lectivament relats en positiu al voltant dels suggerents horitzons que aquest possibilita.

Durant el procés, ha estat present com el context geogràfic i cultural de l'Horta de València ofereix al territori metropolità unes característiques úniques pel que fa a la millora del benestar i la salut dels seus habitants, mitjançant una relació equilibrada i respectuosa amb el medi que l'acull.

Com a fil conductor de la conversa, ha estat la seua dimensió productiva, com una ferramenta clau en la preservació de l'Horta, capaç de ser una font de treball digne i de qualitat, alhora que afavorir models de consum i producció més sostenibles que permeten assolir la sobirania alimentària.

També han estat presents els actius ambientals i paisatgístics del territori i la seua capacitat per a articular una relació equilibrada entre el fet rural i l'urbà. Açò és possible en tant que les qualitats de

l'Horta ofereixen la possibilitat de revertir el paradigma en el desenvolupament urbà i posar al centre la matriu ambiental del territori, capaç d'articular una infraestructura verda metropolitana promotora de biodiversitat i salut.

En aquests horitzons aspiracionals abordats durant el procés, la regeneració i transformació de l'Horta passa per la reconexió social i funcional del poble amb el territori, amb la seua dimensió agroalimentària i amb l'univers propi que es deriva del seu patrimoni material i immaterial. En aquest sentit, la cultural ha estat un tema clau en la conversa, donat que s'ha entés com un peça fonamental en la construcció col·lectiva d'aquests possibles futurs millors i s'ha reconegut la importància de les persones, comunitats i iniciatives que treballen i defensen el territori per començar a avançar.

Bibliografia

Manuel Guardia, Javier Monclús, José Luis Oyón (1995) «Atlas histórico de ciudades europeas, vol. I Península ibérica», Centre de Cultura Contemporània de Barcelona) <https://www.cccb.org/es/publicaciones/ficha/atlas-historico-de-ciudades-europeas-vol-i/35069>

Enric Guinot Rodríguez (2008) «El paisaje de la huerta de Valencia. Elementos de interpretación de su morfología espacial de origen medieval», Historia de la ciudad. V: Tradición y progreso, 2008, ISBN 978-84-86828-80-6, págs. 115-129

<http://www.thomasfglick.com/images/Guinot-%20Landscape%20of%20Valencian%20huerta.pdf>

Enric Guinot Rodríguez (2010-2011) «El paisatge històric de les hortes medievals mediterrànies», Universitat de València. ESTUDIS D’HISTÒRIA AGRÀRIA, n. 23 (2010-2011), p. 59-80. ISSN 0210-4830

https://drive.google.com/file/d/1r_JBa_JaGcbf11NWTNF00zSIITlyLhGz/view?usp=sharing

Díez Torrijos, Ignacio. La huerta de Valencia: estructura y paisaje. “Palimpsesto”, Març 2012, núm. 04, p. 12-13. <https://upcommons.upc.edu/bitstream/handle/2099/13238/Palimpsesto%2004%206%20lgancio%20Di%cc%81ez%20Torrijos.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Equipo redactor (2018) «PLAN DE ACCIÓN TERRITORIAL DE ORDENACIÓN Y DINAMIZACIÓN DE LA HUERTA DE VALENCIA» Conselleria d’Habitatge, Obres Públiques i Vertebració del Territori, Generalitat Valenciana https://mediambient.gva.es/auto/planes-accion-territorial/PATHorta/01%20Memoria%20informativa_1.pdf

Anaïs Florin Langlois, Alba Herrero Garcés (2018) «ARA VINDRAN LES MÀQUINES. Relats subalterns de la València Sud». ISBN: 978-84-09-07662-8

AA.VV (2022) «VALÈNCIA 1972: HACIA LA CIUDAD MONSTRUO. 50 ANIVERSARIO DEL LIBRO DE MANUEL SANCHIS GUARNER», Universitat de València. ISBN: 978-84-9133-522-1

Equipo redacto (2023) «Plan Verde y de la Biodiversidad de València», Concejalía de Jardinería Sostenible y Renaturalización de la ciudad, Ajuntament de València <https://plaverdvalencia.com/doc/sintesis.pdf>

Temes Córdovez, R., Pérez Igualada, J., Portalés Mañanós, A., Palomares Figueres, M. T. y Llop Torne, C. (2023) «hipo_TESIS_Vlc. Valencia, ciudad imaginada», EGA Expresión Gráfica Arquitectónica, 28(49), pp. 276–285. doi: 10.4995/ega.2023.20499.

<https://polipapers.upv.es/index.php/EGA/article/view/20499/16251>

València no s'acaba ací

UNA MIRADA AL TERRITORI DES DEL SUD METROPOLITÀ

JOVENTUT

SERÀ

Un projecte de Pau Mendoza Muñoz